

Програма захисту вкладів кредитних спілок

Добровольська О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Статтю присвячено питанням захисту заощаджень членів кредитних спілок через Об'єднання кредитних спілок «Програма захисту вкладів», яке сприятиме подальшому ефективному розвитку кредитно-кооперативної системи. Доведено, що питання фінансової надійності кредитних спілок та захисту вкладів членів кредитних спілок є нагальними і потребують подальшого розгляду. Обґрунтовано предмет та мету діяльності «Програми захисту вкладів». Запропоновано, що рівень гарантування внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки буде реалізований шляхом страхування депозитів. Визначено переваги участі в «Програмі захисту вкладів» для кредитних спілок. Виявлено, що управління «Програмою захисту вкладів» здійснюється з урахуванням досвіду інших країн та світових тенденцій у побудові систем охорони депозитів.

Ключові слова: фінансова надійність кредитних спілок, захист вкладів членів кредитних спілок, страхування депозитів, гарантування внесків членів кредитної спілки, депозитні рахунки, охорона депозитів.

Добровольская Е.В. ПРОГРАММА ЗАЩИТЫ ВКЛАДОВ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ

Статья посвящена вопросам защиты сбережений членов кредитных союзов через Объединение кредитных союзов «Программа защиты вкладов», которое будет способствовать дальнейшему эффективному развитию кредитно-кооперативной системы. Доказано, что вопросы финансовой надежности кредитных союзов и защиты вкладов членов кредитных союзов являются неотложными и требуют дальнейшего рассмотрения. Обоснованы предмет и цель деятельности «Программы защиты вкладов». Предложено, что уровень гарантирования вкладов (вкладов) членов кредитного союза на депозитные счета будет реализован путем страхования депозитов. Определены преимущества участия в «Программе защиты вкладов» для кредитных союзов. Выявлено, что управление «Программой защиты вкладов» осуществляется с учетом опыта других стран и мировых тенденций в построении систем охраны депозитов.

Ключевые слова: финансовая надежность кредитных союзов, защита вкладов членов кредитных союзов, страхование депозитов, гарантирование вкладов членов кредитного союза, депозитные счета, охрана депозитов.

Dobrovolska O.V. PROGRAM SECURITY DEPOSITS OF CREDIT UNIONS

The article is devoted to the protection of savings of members of credit unions through the union of credit unions "Deposit protection program" that will contribute to the further development of effective credit and co-operative system. It is proved that the issue of financial soundness of credit unions and the protection of deposits of members of credit unions are urgent and require further consideration. Grounded object and purpose of the activity "Deposit protection program". It is proposed that the level of guarantee deposits of the credit union to deposit accounts will be implemented by deposit insurance. The advantages of participation in the program for the protection of deposits of credit unions. It was revealed that the management of "Deposit protection program" shall be based on the experience of other countries and global trends in the construction of the deposit protection systems.

Keywords: financial reliability of credit unions, the protection of deposits of members of credit unions, insurance deposits, the deposit guarantee members of the credit union, savings accounts, security deposits.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відродження кредитного руху на теренах незалежної України ініціювали представники канадської та американської діаспори на початку 1990-х років. Лише в грудні 2001 р. на зміну «Тимчасовому положенню про кредитні спілки в Україні», затвердженому Указом Президента в 1993 р., прийшов перший спеціалізований нормативно-правовий акт, що регулює цю діяльність, – Закон «Про кредитні спілки». Функції державного регулятора цього ринку в червні 2003 р. Указом Пре-

зидента було покладено на Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг (від 23.11.2011 р. – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), створено Державний реєстр фінансових установ із наступним запровадженням спеціалізованої звітності, яка подавалася до державного регулятора і відрізнялася від стандартних форм звітності [1, с. 19].

Після 2008 р. ринок кредитних спілок зазнав серйозних змін: у минуле відійшли кре-

дитні спілки квазібанківського типу, що проводили нездорову, ризиковану кредитну політику. Весною 2009 р., окрім кризи, по ринку вдарилася зміна команди в Національній комісії з регулювання ринків фінансових послуг, а відтак, змінилися підходи до державного регулювання. Наприклад, під час перевірок чимало кредитних спілок автоматично виключалися з Державного реєстру фінансових установ лише на підставі Акта про відсутність за місцезнаходженням або за ненадходженням звітності, незважаючи на наявність депозитів вкладників. Отже, питання фінансової надійності кредитних спілок та захисту вкладів членів кредитних спілок є і тепер нагальними і потребують подальшого розгляду, доопрацювань та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значну увагу розробці різних аспектів фінансової надійності кредитних спілок приділяли такі вчені, як А. Гамбург [1], А. Оленчик [2], О. Тавасієв [3], С. Хорунжий [4] та ін. Розгляд фінансової стійкості кредитних спілок як сукупності інструментів, що забезпечують тотальну організацію фінансової рівноваги кредитної спілки, неможливий без такого показника, як якість депозитної бази кредитної спілки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – обґрунтувати пропозиції щодо захисту заощаджень членів кредитних спілок через Об'єднання кредитних спілок «Програма захисту вкладів», надати відповідні пропозиції, які сприятимуть подальшому ефективному розвитку кредитно-кооперативної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активна фаза світової фінансової кризи завершилася на початку 2010 р. На поточний момент можна констатувати, що ситуація в секторі кредитних спілок стабілізувалася і настав час для очищення та переосмислення перспектив їх подальшого розвитку.

«Програма захисту вкладів» (поза рамок ВАКС та НАКСУ) створена 12 червня 2007 р. і є добровільним саморегульним об'єднанням кредитних спілок, відкритим для всіх кредитних спілок [3, с. 18].

Предмет діяльності «Програми захисту вкладів» (далі – ПЗВ) – вжиття заходів фінансової, організаційної, правової та методологічної підтримки кредитних спілок – учасників ПЗВ, які опинилися у скрутному фінансово-господарському становищі, що може вплинути на виконання ними своїх зобов'язань перед членами та іншими кредиторами, а

також недопущення погіршення фінансового становища кредитних спілок – учасників ПЗВ.

Метою діяльності ПЗВ є [6, с. 53–60]:

- зміцнення довіри до кредитних спілок та системи кредитної кооперації в цілому;
- гарантування високого рівня ділової репутації та авторитету кредитних спілок;
- забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок – учасників Об'єднання та захист грошових вкладів їх членів;
- мінімізація впливу негативних наслідків системних фінансових криз на кредитні спілки – учасники ПЗВ;
- уведення норм і стандартів пруденційного нагляду (для кредитних спілок – учасників ПЗВ);

– проведення внутрішнього моніторингу фінансового стану та системи управління кредитних спілок – учасників ПЗВ;

– запровадження ефективних механізмів підвищення рівня ліквідності кредитних спілок.

Об'єднання кредитних спілок «Програма захисту вкладів» – це неприбуткова організація, основним завданням якої є забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок – учасників Об'єднання та захист грошових вкладів їх членів. «Програма захисту вкладів» є добровільним об'єднанням кредитних спілок, відкритим для всіх кредитних спілок, яка побудована на прямій участі кредитних спілок незалежно від членства в будь-якій з асоціацій кредитних спілок.

Діяльність «Програми захисту вкладів» спрямована не лише на забезпечення певних конкурентних переваг її учасникам, а й на створення засад для зміцнення системи кредитної кооперації загалом.

ПЗВ упроваджує принципи трирівневої комплексної системи охорони депозитів [4, с. 22]:

1. Базовий (основний) рівень – рівень кредитної спілки.

2. Рівень забезпечення фінансової стабільності – рівень «Програми захисту вкладів».

3. Рівень гарантій – рівень системи гарантування внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки.

На базовому рівні, тобто на рівні кредитної спілки, відбувається:

– проведення ефективної політики з метою мінімізації ризиків та максимальної капіталізації;

– забезпечення діяльності органів управління та найманого персоналу відповідно до законодавства України та кооперативних принципів;

– орієнтація кредитних спілок на стабільний розвиток;

– упровадження найкращих практик у сфері внутрішнього контролю та розкриття інформації, у тому числі інформації, яка стосується прав членів кредитних спілок при отриманні фінансових послуг.

На другому рівні – рівні забезпечення фінансової стабільності – «Програма захисту вкладів» здійснює моніторинг (нагляд) кредитних спілок із метою оцінки фінансового стану та діяльності органів управління задля забезпечення їх фінансової стабільності. Це передбачає такий комплекс заходів:

– збір, обробка, перевірка звітності кредитних спілок. Це передбачає, зокрема, й попередню перевірку звітності, яка подається до Нацкомфінпослуг, із метою недопущення застосування до кредитних спілок – учасників «Програми захисту вкладів» заходів впливу на помилки в поданих звітних даних;

– моніторинг дотримання правил надання фінансових послуг шляхом перевірки внутрішніх положень та проведення виїзних перевірок у кредитні спілки;

– оцінка кредитного портфеля – оцінка простроченої заборгованості в кредитних спілках, причому не лише за нормативами, визначеними Нацкомфінпослуг, а й за іншими спеціальними методиками, які дають змогу надати рекомендації для покращання якості продуктивних активів кредитних спілок, підвищення ефективності роботи з простроченими кредитами тощо;

– аналіз фінансового стану кредитної спілки, у тому числі перевірка дотримання нормативів, установлених Нацкомфінпослуг;

– розробка рекомендацій для усунення порушень законодавства та покращання фінансового стану;

– розробка планів відновлення фінансової стабільності. Плани відновлення фінансової стабільності розроблятимуться за результатами попередньо проведених перевірок, аналізу звітності, проведених тестів раннього попередження;

– запровадження тимчасової адміністрації в кредитних спілках як крайнього засобу порятунку спілки (п'ять із шести тимчасових адміністраторів кредитних спілок України заявили про свою готовність співпраці з «Програмою захисту вкладів»).

При виконанні поставлених завдань «Програма захисту вкладів» зорієнтована на максимальне використання потенціалу обласних асоціацій кредитних спілок. Йдеться, зокрема, про співпрацю в частині збору та обробки

фінансових даних кредитних спілок, реалізації програм фінансового оздоровлення, проведеної тимчасових адміністрацій, розробки та запровадження стандартів діяльності кредитних спілок. Для виконання цих завдань планується залучати фінансових аналітиків та юристів обласних асоціацій кредитних спілок.

На третьому рівні реалізується система гарантування внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки. На відміну від перших двох рівнів системи, які «працюють» на кредитну спілку, цей рівень спрямований на надання додаткових гарантій членам спілки, щоб захистити їхні внески (вклади) на депозитні рахунки.

Для кредитних спілок – учасників «Програми захисту вкладів» рівень гарантування внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки буде реалізований шляхом страхування депозитів в «Українській страховій компанії кредитних спілок», співвласником якої виступає ПЗВ. У такий спосіб кредитні спілки – учасники «Програми захисту вкладів» створюють проміжну схему гарантування вкладів членів кредитних спілок, завдяки якій забезпечується захист вкладів уже сьогодні, не чекаючи, доки буде створена загальнодержавна система гарантування вкладів для членів кредитних спілок [7, с. 8–10].

Це – інноваційна схема гарантування вкладів членів кредитних спілок, яка в більш зрілих системах, які мали в своєму розпорядженні довгий час для еволюційного розвитку, не є поширеною, але довела свою ефективність у молодих системах кредитної кооперації і добре підходить для умов України, тому що дає змогу за досить короткий проміжок часу за рахунок установлених законодавчих вимог стосовно капіталу та процедур страхування забезпечити високий рівень гарантій вкладникам кредитних спілок.

Переваги участі в «Програмі захисту вкладів» для кредитних спілок:

1. Приналежність до системи гарантування і стабілізації – своєрідний «знак якості».

2. Постійний моніторинг стану свідчить про надійність установи.

3. Гарантування вкладів членів є маркетинговою перевагою.

4. У випадку погіршення стану спілки для неї буде розроблена покрокова програма стабілізації.

5. Попередження заходів впливу з боку регулятора.

6. Превентивна перевірка коректності ведення діяльності.

7. Всебічне інформаційне супроводження діяльності кредитних спілок. Впровадження такого страхового продукту, як страхування депозитів, супроводжуватиметься інформаційною кампанією серед членів кредитних спілок, адже є досить вагомими аргументи на користь фінансової стійкості і надійності кредитних спілок, фінансовий стан яких постійно перебуває під моніторингом із боку «Програми захисту вкладів», оцінка діяльності проводиться відповідно до світових стандартів, та які страхують вклади своїх членів.

Відкритість кредитної спілки. Для якомога ширшого інформування громадськості про фінансовий стан кредитних спілок, підвищення прозорості їх діяльності, посилення довіри споживачів фінансових послуг до них, залучення нових членів «Програмою захисту вкладів» був запроваджений інформаційний проект «Відкрита кредитна спілка». У межах цього інформаційного проекту спілки учасники ПЗВ обов'язково розкривають на сайті «Програми захисту вкладів» загальну інформацію про кредитну спілку, фінансові показники та критерії діяльності кредитної спілки.

Будь-яка кредитна спілка, яка позиціонує себе як стабільна та прозора фінансова установа, може приєднатися до проекту, подавши відповідну заяву. При цьому подання інформації здійснює сама кредитна спілка, а завдання ПЗВ полягає в адмініструванні проекту.

Об'єднання кредитних спілок «Програма захисту вкладів» спостерігає за кредитними спілками – її членами, бо цифри, що надаються Нацкомфінпослуг, часто дуже відносні та не відображають реальної ситуації (не всі кредитні спілки, інформація про які внесена до Державного реєстру фінансових установ, подають звітність до регулятора або ж подають некоректні звіти). Також об'єднання проводить щорічний зовнішній моніторинг діяльності кредитних установ, перевіряються кредитний і депозитний портфелі, рівень внутрішнього контролю. За інформацією ПЗВ, порівняно з 2009 р. спостерігається поетапне відновлення позицій на ринку, підходи до оцінки позичальника стали жорсткішими. Криза показала, що на відміну від банків для кредитних спілок порука фізичних осіб є найефективнішим способом забезпечення кредиту. Дзвінок поручителю або його дружині часто дуже швидко розв'язує проблему. Звісно, й до суду також доходять, але це поодинокі випадки – по дрібних кредитах кількість спорів дуже незначна. Кредитні спілки за своєю суттю зорієнтовані на потреби людини, а не на грабіжницькі відсотки. На відміну від

банків кредитні спілки зацікавлені, щоб людина швидко й безболісно «погасила» кредит, скористалася благом і, можливо, прийшла знову. Є приклади, коли ті чи інші особи користувалися кредитом від 10 до 18 разів.

Спілки стають зваженішими у фінансовій політиці, ретельніше підходять до оцінки становища позичальників. Саме тому в переважній більшості спілок за цей період не утворилися нові прострочені кредити. Проблемними залишаються тільки частина кредитів, виданих у докризовий період.

Керівництво «Програмою захисту вкладів» здійснюється відповідно до основних кооперативних принципів: один учасник – один голос; прозорість в управлінні; прийняття рішень, які стосуються кредитних спілок, відбувається самими кредитними спілками; демократичний контроль.

Висновки з цього дослідження. Кредитні спілки – учасники «Програми захисту вкладів» здійснюють пряме (через збори учасників) або опосередковане (через участь у виборних органах – Раді та Ревізійному комітеті) управління програмою захисту вкладів.

Управління «Програмою захисту вкладів» здійснюється з урахуванням досвіду інших країн та світових тенденцій у побудові систем охорони депозитів. Свої рекомендації по розбудові «Програми захисту вкладів» надають члени Дорадчого комітету.

За результатами діяльності кредитних спілок – учасників саморегулювальної організації «Програма захисту вкладів» спостерігалось зростання основних базисних показників діяльності. Разом із тим всі учасники «Програми захисту вкладів» на виконання рішення зборів учасників ПЗВ від 17 червня 2008 р. продовжували діяльність по капіталізації кредитних спілок і значну частину доходу спрямовували на формування резервного капіталу.

Кредитні спілки мають активізувати свою діяльність, особливо в сільській місцевості, де банківський сектор своїми фінансовими послугами представлений або слабо, або зовсім відсутній. Не слід обмежуватися традиційними напрямками роботи. Варто привернути увагу й на інші, не менш перспективні, зокрема на зелений туризм, енергозбереження, на підтримку земельної реформи.

Для подальшого розвитку кредитних спілок має значення їх функціональна інтеграція з територіальними громадами, іншими видами кооперативів, різноманітними формами економічної та соціальної самоорганізації населення, професійними спілками, трудовими колективами, навчальними закладами тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гамбург А. Системна підтримка ліквідності для кредитних спілок / А. Гамбург, С. Хорунжий // Вісник кредитної кооперації. – 2008. – № 6(9). – С. 18–20.
2. Оленчик А.Я. Проблеми стабільності кредитних спілок в Україні / А.Я. Оленчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Http://www.ier.kiev.ua](http://www.ier.kiev.ua).
3. Тавасиев А.М. Антикризисное управление кредитными организациями : [учеб. пособ.] / А.М. Тавасиев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 480 с.
4. Хорунжий С. Міжнародний досвід формування системи гарантування вкладів для членів кредитних спілок (уроки для України) / С. Хорунжий, К. Хорунжий // Вісник кредитної кооперації. – 2008. – № 3(6). – С. 20–26.
5. Банковское дело : [учебник] / Под ред. О.И. Лаврушина ; 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 672 с.
6. Коваленко М.А. Операції сучасного комерційного банку : [навч. посіб.] / М.А. Коваленко, В.М. Білінкіс, Л.Є. Сухомлин. – Херсон : Олді -плюс, 2007. – 472 с.
7. Башкатов О. Програма стабілізації та фінансового оздоровлення: кредитні спілки беруть ініціативу у свої руки / О. Башкатов, І. Вишневський // Вісник кредитної кооперації. – 2007. – № 2. – С. 8–10.
8. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2740-ІП // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 5. – С. 30–45.
9. Підсумки розвитку ринку кредитних спілок станом на 30.09.2008 р. / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Http://www.dfp.gov.ua](http://www.dfp.gov.ua).